

Stanisław Czernik

CO TO JEST REGIONALIZM?¹

Mimo coraz to większej popularności regionalizmu, właściwa istota jego mało jest znana, pojęcie nieustalone, program w stanie powstawania. Dotychczas na regionalizm patrzy się przeważnie z dwóch punktów widzenia. Jedni uważają, że jest to stara treść, obleczona w nową szatę i zaopatrzona w nową nazwę, pod którą kryją się dążenia „separatystyczne”. Drudzy sądzą, że mamy do czynienia z nowym przejawem życia kulturalnego, lecz zamykają go w ramach bardzo skromnych, niemal ograniczając do pojęcia krajoznawstwa. Naszym zdaniem obydwie stanowiska są niewłaściwe, choć obydwie chwytają niektóre charakterystyczne znamiona regionalizmu. Nie ulega wątpliwości, że regionalizm jest zjawiskiem o współczynniku humanistycznym, słowem: że jest zjawiskiem kulturalnym. Uwzględniając szeroki zakres, jaki obejmuje pojęcie kultury, z góry możemy stwierdzić, że w istocie regionalizmu mieszczą się tylko niektóre zjawiska kulturalne. Uwidacznia się w nim kumulacja dwóch czynników kulturalnych: społecznych i poznawczych (intelektualnych). Jeżeli chodzi o wzajemne ustosunkowanie się tych zjawisk w pojęciu regionalizmu, uważamy, że zdecydowaną przewagę posiadają zjawiska społeczne.

Twórca ruchu regionalistycznego w Polsce, Stanisław Witkiewicz wyraził się: „Mniej lub więcej bogactwa, mniej lub więcej nauki, mniej lub więcej gospodarczego ładu nie stanowi istoty narodu, choć oddziaływa na jego losy; naród stanowi tylko ta elementarna siła jego osobowości, ta niepokonana żywotność jego treści plemiennej, która ogarnia całość życia i nadaje wszelkim jego przejawom swoją szczególną cechę”. W tych słowach, które mogą widnieć jako motto każdego działania regionalistycznego, ujęty jest właściwie program regionalizmu. Odnaleźć i pielęgnować odrębności plemienne narodu – oto jego nić przewodnia. Oczywiście przedmiotem działania będą tu ludzie, czynnością zaś – dążność, aby wykształcić istniejące niewyraźne elementy w zwarte świadomie grupy społeczne plemienne, związane jednak licznymi węzłami z innymi pokrewnymi grupami w obrębie narodu, jako całości. Nadaje to ruchowi regionalistycznemu pełne znamiona ruchu społecznego par excellence.

Zważywszy jednak środki, jakich używa regionalizm w swym dążeniu do celu, spostrzegamy, że obraca się również w sferze zjawisk poznawczych.

¹ Pierwodruk: „Kurier Poznański” 1926, nr 500 (28 X), s. 8.

By coś kultywować, trzeba przede wszystkim poznać. Na tym opiera się dzisiejszy, początkowy program regionalizmu. Zbadanie przeszłości, poznanie warunków geograficznych, wartości etnologicznych, przejawów sztuki plemiennej, są to wszystkie środki, które mają stwierdzić i ugruntować odrębność poszczególnych regionów; jest to etap wstępny, o znamionach działalności naukowej. Z tych przyczyn, że regionalizm jest ruchem społecznym, opartym na wartościach intelektualno-artystycznych.

W ten sposób, biorąc pod uwagę cel oraz środki działania, określamy dążenia regionalistyczne jako ruch społeczny, który na drodze określonych zainteresowań naukowych i artystycznych, zmierza do kulturalnego zróżniczkowania [!] narodu na szereg wyraźnie wyodrębnionych grup terytorialnych, by przez spowodowane tym pozytywne i pełne uznanie indywidualności jednej grupy przez pozostałe, uzupełnić proces całkowania się narodu. Taki ruch regionalistyczny nie jest zjawiskiem wywołanym sztucznie, lecz dalszym ciągiem naturalnego procesu rozwojowego narodu, jako całości.

Wiadomo, że *omnis definitio periculosa est*, toteż wnioski powyższe są rodzajem próby, którą może ktoś zechce podjąć i udoskonalić.

Poznań
St. Czernik